

TUNA YALILARINDA MİHAİ VİTEAZUL TEHDİDİ (1598): OSMANLI-ROMEN KAYNAKLARI IŞIĞINDA YENİ BİR DEĞERLENDİRME

Yusuf HEPER*

ÖZET

Osmanlılar 1593 yılında Habsburglarla "Uzun Savaşlar" adıyla anılacak olan savaşlarla meşgul olduğu vakit, Eflak-Boğdan ve Erdel voyvodaları aralarında anlaşarak Osmanlı'ya karşı isyan etmişlerdi. Eflak-Boğdan'ın başkentleri Bükreş ve Yaş'ta başlayan bu isyanlar, kısa sürede Müslüman Türk nüfusunun yoğunlukta olduğu Tuna boylarına sıçramıştı. Osmanlı idarecilerinin kısa sürede aldığı tedbirler sayesinde Tuna bölgesi büyük bir katliamdan kurtulmuş ve İstanbul'dan gönderilen takviye ordular Mihail Voyvoda'yı Tuna hattından çıkarmıştı. Ancak Mihail Voyvoda 1598 yılında Osmanlıların Erdel'deki seferlerini fırsat bilerek tekrar Tuna taraflarına baskınlar yapıp, gayr-müslim ahaliyi isyana teşvik etmiştir. Bunun üzerine Mahmud Paşa emrinde bir ordu İstanbul'dan Tuna hattına gönderilmiştir. Bu geçen süre zarfında Mihail Voyvoda, Tuna hattında bulunan bazı stratejik yerlere zarar vermiş ve kendine bağlı kuvvetlerle Eflak'a geri çekilmiştir. Bu çalışmada yerli ve yabancı kaynakların verdiği bilgiler dahilinde Mihail Voyvoda'nın Tuna'ya yönelik asıl hedefleri incelenmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, Mihail'in Tuna hattındaki faaliyetleri hakkında, Romen tarihçileri tarafından da gözden kaçırılan birçok önemli hususun Osmanlı Arşivinde bulunan 934 Mühimme defterindeki hükümlere dayanarak ortaya konulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Romanya, Tuna, Eflak, Mihail, Voyvoda.

THE THREAT OF MICHAEL THE BRAVE IN THE DANUBE MANSIONS (1598): A NEW ASSESSMENT IN THE LIGHT OF OTTOMAN-ROMANIAN SOURCES

ABSTRACT

When Ottomans were engaged in war with Habsburgs known as "Long Wars" in 1593, Wallachia-Moldavia and Transylvanian voivods who agreed among themselves rebelled against Ottoman Empire. These rebellions started in Bucharest and Iași which were the capitals of Wallachia-Moldavia. Then, spread to the Danubian parts where many Muslim Turks lived. Thanks to measures taking by the Ottoman administrators in a short time, the Danube region was saved from a big massacre and Istanbul based the reinforced armies could remove Michael Voivod from Danube Line. However Michael Voivod attacked Danube sides again and encouraged the non-Muslim population to revolt against Ottomans by taking advantage of the Ottoman expeditions in Transylvania. After that an army under the command of Mahmud Pasha was sent from Istanbul to the Danube Line. During this time Michael Voivod ruined some strategic places on the Danube Line and retreated to Wallachia with his forces. In this study Michael's political aims on Danube are examined in the light of Turkish and Foreign written sources. The main purpose of this study is to interpret to Michael's political activities on the Danube Line. The historical period was mostly overlooked by the Romanian historians and through this study it is aimed to reveal the characteristics of this period in details. Lastly I should indicate that the main written sources of the study are firmans from the 934th Important Registers of the Ottoman Archives.

Keywords: Romania, Danube, Wallachia, Michael, Voivod.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 17.08.2020; Yayına Kabul Tarihi: 01.10.2020

* Dr., ORCID: 0000-0002-6044-0126, E-posta: yusufheper64@hotmail.com

Osmanlı Devleti'ni Batı cephesinde hayli uzun süre meşgul edecek olan Uzun Savaşların 1593 yılında başlaması ve aynı tarihlerde Romen milliyetçisi Cesur Mihail'in tahta geçişi, Eflak'ta yeni yönetim arayışlarını beraberinde getirmiştir. Özellikle sabık Voyvoda Alexandru'nun Eflak'taki kötü yönetimi, ülkedeki soylu ve boyarları oldukça rahatsız etmiş ve İstanbul'da Alexandru yerine yeni bir voyvoda arayışı başlamıştı. Bu esnada Eflak'ta söz sahibi olan Oltenyalı boyarların ve İstanbul'daki zengin Rum tüccarlarının desteğiyle Eflak tahtına aday gösterilen Mihail, kısa bir süre içinde İstanbul tarafından 2-12 Eylül 1593 tarihinde Eflak'a voyvoda olarak atanmıştır (Pascu vd. 1966: 339; Maxim 1999: 165). Osmanlı yönetimi tarafından büyük ümitlerle Eflak'a getirilen Mihail Voyvoda, beklenenin aksine Habsburg idarecileri ile Osmanlı aleyhinde görüşmelere başlayarak, büyük bir hayal kırıklığına sebep olmuştur. Osmanlıların Habsburg cephesiyle meşgul olduğu bir dönemde, Erdel ve Boğdan voyvodalarıyla birlikte isyan eden Mihail Voyvoda, Osmanlı Devletini zor durumda bırakmıştır. Yergöğü'nde Sinan Paşa'yı mağlup ederek, Osmanlı yönetimince düşünülen ve uygulamaya geçirilen Eflak'ın Beylerbeyliği statüsünü baltalamıştır. Bu durumda Osmanlı yönetimi, Eflak'ta iki kez yönetim değişikliğine gitmek durumunda kalmıştır. Bu durumda İstanbul'un ilk tercihi, 7 Mart 1595 yılında Iancu Sasul'un oğlu Boğdan Sasul'dan yana oldu. Lehistan'ın Lvov şehrinde doğmuş olan Boğdan, İstanbul'da bulunan akrabaları tarafından desteklendiğinden tahta geçmesi pek de zor olmadı. Tahta seçildikten hemen sonra Mustafa Paşa ile birlikte Mihail'i durdurmak üzere Tuna'ya doğru yol aldı. Ne var ki, Mustafa Paşa ve ona yardım eden Tatar Hanı Gazi Giray'ın Tuna hatlarında Mihail Voyvoda tarafından durdurulması Boğdan Sasul'un Eflak voyvodalığını daha başlamadan bitirmiştir (Iorga 1968: 139-140). İstanbul yönetimi, bu olaydan yaklaşık bir yıl sonra ikinci tercihini Eflak'ta güvendiği isimlerden biri olan Mihnea Turcitul'un (Türkleşmiş) oğlu Radu Mihnea'dan yana yapmışlardır. Bu seçimde Radu Mihnea'nın İstanbul'daki taraftarlarının yanı sıra, Eflak reayasının yeni voyvoda gönderilmesine dair teklifleri ve ülkelerinin Boğdan gibi bağışlanıp tekrar Osmanlı hâkimiyetini tanımak istemeleri etkili olmuştur (Selaniki 1999: 554). Bu vesile ile Osmanlılar, Boğdan'da karışıklık çıkartan sabık Voyvoda Râzvan yakalanması gibi, Radu Mihnea'yı Eflak'a gönderip kendisine tâbi olan reaya ile birlikte Mihail Voyvoda'nın ele geçirileceğini umduklarından Radu Mihnea'nın voyvoda oluşunda bir sakınca görmemiştir (Selaniki 1999: 562-563). Fakat Eflak'taki bu değişim beklenen etkiyi göstermemiş aksine, oldukça küçük yaşta olan Radu Mihnea, annesi ile birlikte Eflak'a varmadan geri dönmek zorunda bırakılmıştır.

Bu sıralarda Osmanlıların Habsburglara karşı yürüttüğü mücadeleler hız kazanmış ve Sultan III. Mehmed'in 26 Ekim 1596 yılında bizzat sefere çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Nitekim Habsburglarla yapılan Haçova/Mezö Kereztés savaşında Arşüdük Maximilian'a ve Erdel Kralı Sigismund'a büyük bir darbe indirilmişti. Bu bozgunun ardından Habsburg ve Erdel-Eflak cephesinde Osmanlılar ile yapılacak barış görüşmeleri konuşulurken, Osmanlı cephesinde ise sebepsiz yere Haçova seferine gelmeyen Kırım Hanlığı eleştirilmekteydi. Bu eleştirilerin hedefinde olan Gazi Giray Han, Sinan Paşa'nın ısrarıyla tahttan alınarak yerine Fetih Giray getirilmesi kararlaştırılmıştı. Bu dönemde Mihail Voyvoda ise, Erdel başkenti Alba Iulia'da Erdelli senatörlerle görüşmekteydi. Mihail, Hristiyan ordularının toparlanmasına kadar geçen süre zarfında Osmanlılar ile "yapmacık bir barış" yapmasının sakıncalı olup olmadığını danışmış ve Erdel Dieta'sı, Sigismund'un Habsburg cephesinden bir haber getirene kadar Osmanlılarla yapmacık yoldan bir barış yapılmasını uygun bulmuştur (Andreescu 1994: 1119-1120). Mihail Voyvoda, Osmanlı sultanına yeniden itaat edip, eskiden olduğu gibi haraçlarını göndereceğine dair İstanbul'a haber göndermiştir. Fakat Mihail'in barış isteklerine dair Osmanlı yöneticilerinin ilk etapta olumlu bakmadığını Osmanlı müelliflerinin ifadelerinden anlamaktayız. Bunlardan Hasan

Bey-zâde Ahmet Paşa ve ondan naklen alıntı yapan Kâtip Çelebi, Osmanlı divanında yapılan münakaşalarda Mihail'in yeniden affedilip affedilmemesine dair Müftü Bostanzâde ve Hoca Saadettin Efendi'nin tartışmalarına değinmiştir. Saadettin Efendi, Mihail'in affedilmesine karşılık oğlunu rehin gönderilmesini gündeme getirirse de, Mihail'in Tuna'da gerçekleştirdiği katliamları yakinen bilen Müftü Bostan-zade, bu karara şiddetle karşı çıkmış ve Mihail gibi bir düşmana asla güvenilmemesi gerektiğini Vezir Hadım Hasan Paşa'ya iletmiştir (Hasan Bey-zâde 2004: 484-485; Kâtip Çelebi 2016: 96-97). Bu sebepten olsa gerek ki, Mihail'in barış için İstanbul'a gönderdiği arzuhallere şimdilik itibar edilmemesi kararlaştırılmıştır (Selaniki 1999: 565).

İstanbul ile barış yapma arzusundan bir türlü vazgeçmeyen Mihail voyvoda ısrarını Belgrad'ta bulunan Hasan Paşa aracılığı ile sürdürmeye devam etmiş ve 50.000 düka altın değerindeki hediyeyi Hasan Paşa vasıtasıyla İstanbul'a göndererek barış anlaşması için girişimlere yeniden başlamıştır (Tappe 1964: 108). Bu girişimlerinin olumlu sonuçlandığı Belgrad Kalesi kumandanı Hasan Paşa'nın Erdel Hâkimi Sigismund Bathory'e verdiği nasihatlerden anlaşılmaktadır. Buna göre; Hasan Paşa, Mihail'in birçok hatasına rağmen sultan tarafından affedildiğini ve kendisine hükümet alameti olarak sancak, tuğ vs. gönderildiğini belirtmekteydi. Buna ilaveten Hasan Paşa, şu ana dek Osmanlı ve onun haraçgüzarları olan Eflak-Erdel arasında bu tür olayların zuhur etmediğini ve sultan tarafından affedilme lütfunun kimseye bahşedilmediğinin altını çizmekteydi. Mihail Voyvoda ise bu barışı bir fırsat olarak değerlendirme düşüncesinde olduğundan, 1597 yılı başlarında Ban Mihalça ve Marcu'yu nakit para ve asker temin etmesi için Habsburg imparatoru II. Rudolf'a göndermiş ve Eflaklı elçiler çok geçmeden II. Rudolf'tan altı ay içinde 4.000 asker için ödenecek paraya dair sözlerle geri dönmüşlerdir (Ştefănescu 2001: 606-607). Habsburg cephesinde Mihail'in politikalarını destekleyen isimlerden biri olan E. Lassota, II. Rudolf'a gönderdiği mektuplarda, izlenen siyasi stratejiye mütenasip olarak Mihail'in Osmanlı sultanı ile dostluğa dayalı ilişkiler geliştirmiş gibi görünse de gerçekte kendisinin daima Habsburg taraftarı olduğunu ifade etmiş ve II. Rudolf'u Eflak tarafına yardım göndermeye ikna etmeye çalışmıştır. Alman diplomat E. Lassota'ya göre, Mihail Voyvoda lojistik bakımdan Türk ve Tatar sınırlarında bulunduğundan onlarla iyi geçinmek zorundaydı. Aksi durumda elinde olan az miktarda adamla savaşa girişecek olursa, güçlü Osmanlı orduları karşısında büyük bir hezimete uğrayabilir ve tekrar toparlanma imkânı bulamayabilirdi (Holban vd. 1972: 63, 68). Bu bakımdan Mihail'in Habsburg tarafından alacağı yardımlar çok önem arz etmekteydi. Osmanlı Sultanı III. Mehmed ise Mihail'in yaptığı onca mezalime rağmen onu affetme inceliği gösterirken, Mihail voyvoda da Habsburglar ile anlaşmaktan geri kalmamış ve dış politikada ikiyüzlü bir siyaset izlemiştir. Hatta Osmanlılarla yapılan barış sürecinde Tuna Yalılarında yapacağı baskınlara destek sağlaması için Osmanlı hâkimiyetinde bulunan gayr-i Müslim tebaa ile irtibatlarda bulunmuştur. Bunlardan birisi olan Târnova Metropoiti Rally¹, kendisinin Bulgar topraklarına gelmesi hâlinde düşmana karşı ortak şekilde savaşa gireceğini iletmiştir. Gerekli hazırlıkları yaptığını söyleyen metropolit, toplanan asker teçhizatı için yaklaşık 1.000 altın harcadığını, yeteri kadar erzak stokladığını ve kendisiyle görüşmek için Niğbolu yakınlarında bulunan Armelin'e kadar geleceğini yazmıştır (Ardeleanu 1982: 155).

Mihail Voyvoda, Osmanlı yönetimiyle yapılan barış sürecinde Tuna Yalılarında yapacağı baskınları gerçekleştirmek üzere hazırlıklara koyulmuş ve hatta Osmanlıları şüphelendirmemek için 1598 baharında haracını bile hazırlayıp İstanbul'a göndermiştir

¹ Metropolit Dionisie Rally, Mihail'in gerçekleştirdiği baskınlardan sonra Bulgaristan topraklarında yardımlarını gördüğü metropoliti Boğdan'ı işgal ettiğinde buraya baş metropolit olarak tayin etmiştir. (bk. Ştefănescu 2001: 618).

(Tappe 1964: 120). Bu esnada Mihail'in Osmanlı'ya itaat ettiğini düşünen Sultan III. Mehmed, itaatte samimiyetini göstermesi için eşi ve oğlunu İstanbul'a rehin göndermesinin yanı sıra Tuna akınları süresince (1595 yılı) yakıp yıktığı Rusçuk ve Yergöğü kalelerinin tamiri için Eflak'tan yeteri kadar mühimmat desteği yapmasını talep etmiştir (Ardeleanu 1982: 182). Mihail Voyvoda Habsburg ve Osmanlı rekabetinden gereği gibi faydalanmasını bildiğinden bu emirleri yerine getirmemek için çeşitli bahaneler öne sürdüğü gibi, buna üstelik kendisine gönderilen fermanı Habsburg imparatoru II. Rudolf'tan gerekli desteği sağlaması için propaganda aracı olarak kullanmıştır (Andreescu 1994: 1142). Tam bu sıralarda Osmanlı-Habsburg cephesinde yapılan savaşlar Oradea/Varad üzerinde yoğunlaştığından, bu kilit nokta üzerinde bulunan kalenin alınması gerekmiştir. Bu açıdan Satırcı Mehmed Paşa kumandasındaki Osmanlı orduları Varad seferine girişmişlerdir (Emecen 2011: 237-238). Mihail Voyvoda hatıratında Varad seferine katılması için Eflak'ta çok sayıda adam toplayıp, Varad'a doğru gönderdiğinde Erdel kralı Sigismund tarafından geçit verilmediğini ifade etmiştir. Nitekim Mihail Voyvoda, Tuna'daki hareketliliği haber aldığı anda, Varad kuşatmasından istifade ederek, Eflak askerlerini doğrudan Tuna üzerine gönderme kararı almıştır (Peçevi 1866: 217; Neagoe vd. 1979: 95). Osmanlı ordularına karşı çıkma cesareti gösteremeyen Mihail, her zaman olduğu gibi yine bir hileye başvurmuş ve Selaniki'nin anlattığına göre, Osmanlı ile barış sürecinde iken İstanbul'a haraç göndermek bahanesiyle şaykalarla karşıya çok sayıda silahlı asker geçirmiştir (Selaniki 1999: 767-768). Hatta bu şaykalar ile ilgili olarak Macar tarihçi Szamosközy Mihail'in sonbaharda gerçekleştirdiği Tuna baskınlarından önce 1.500 kadar şayka hazırlattığını yazmıştır² (Columbeanu 1975: 487). Mihail tarafından hazırlatılan bu şaykalar cephane, silah gibi mühimmatlarla birlikte karşı yakaya geçirilmiştir. Ancak Eflak kuvvetlerinin mühimmat ve cephane dolu şaykaları karşıya geçirmesi o kadar kolay olmamış ve bunun için Mihail'in sinsî bir plan hazırlaması gerekmiştir. Bu plana göre, Eflak'tan Tuna iskelelerine getirilen erzakın satışının yapıldığı sıralarda buradaki kargaşa ve yoğunluktan istifade edilerek Eflaklı askerler tam teçhizat karşıya geçirilecekti (Selaniki 1999: 767-768). İngiliz elçi Harbon'a göre, Eflaklı askerlerinin geçiş noktası sıkça kullanılagelen Silistre güzergahıydı (Tappe 1964: 122). Eflak tarihçileri ise bu detaylardan bahsetmezken, daha farklı bir bakış açısını merkeze alan anlatım tarzını benimsemiş görünmektedir. Kantakuzen'in yazdığına bakılacak olursa, Vidin'de bulunan Hafız Ahmed Paşa, Eflak tahtını alması için Silistre'de bulunan Mehmed Paşa'yı teşvik etmiş ve Mehmed Paşa da Tuna'yı geçip Eflak'a yönelmiştir. Bunu duyan Mihail onun üzerine Vornik Dimutru'yu göndermiş ve Vornik, Mehmed Paşa'yı yenerek iki sancağı ele geçirip Mihail'e dönmüştür. İşte bu galibiyetten ümitlenen Mihail Voyvoda, Oltenya bölgesinde bulunan Karakal'dan ayrılarak yanındaki askerlerle birlikte Niğbolu civarına yönelmiştir (Grecescu 1960: 69)³. Eflak kaynaklarından bağımsız olarak bu olayı kaleme alan İngiliz Tarihçi Knolles ise, Mihail Voyvoda'nın Bulgarların yoğun olarak bulunduğu Niğbolu Kalesi'ne saldırmayı planladığını ve asker ve mühimmat akışı için Tuna'ya köprü yaptırdığı esnada Silistre Beyi'nin (Mehmed Paşa) onu engellemek için Tuna'ya geldiğine değinmiştir. Knolles ayrıca, iki taraf arasında meydana gelen savaşta Silistre Beyi'nin mağlup olduğunu yazmıştır (Knolles 1603: 1107). Çağdaş kaynaklardaki bu bilgilerden anlaşıldığına göre, 1598 sonbaharında iki taraf arasındaki savaşın başlangıcı bizzat Mihail tarafından değil onun hatmanlarından birisi tarafından

² Nitekim bu rakamlar Erdel kaynakları tarafından da doğrulanmakla birlikte abartılıdır. (bk Ardeleanu vd. 1983: 336).

³ Vornik Radu Popescu'ya göre, Sultan III. Mehmed, Mihail'i oyalaması için Hafız Ahmed Paşa'yı görevlendirmiş ve Mihail bunu anladığında ise Hatmanlarından Udrea'yı onun üzerine göndererek bir zafer elde ettiğini ifade etmiştir. (bk. Grecescu 1963: 76).

gerçekleştirilmiş oluyordu. Ancak Osmanlı kaynaklarında bu olay üzerine farklı bakış açıları mevcuttur. Bunlardan Edirneli Mehmed Rumî, Vidin muhafazasında bulunan Hafız Ahmed Paşa'nın yanında bulunan birkaç sancak Beyi ile birlikte Ruşuk ve Silistre taraflarına yardım için gittiği esnada, Mihail tarafından " *Ben sa'âdetlü pâdişâh-ı İslâm'ın harâc-güzâr bendesiyim ve emr ü fermânına mutî ve münkâdım. Südde-i seniyyeye irsâl olunacak harâc-ı muvazzaf tedârikindeyim*" ibareleriyle oyalandıklarını ifade etmiştir (Mehmed b. Mehmed er-Rûmî (Edirneli) 2000: 504). Buna benzer şekilde Peçevi, Osmanlıların Tatarları Eflak'a göndermesinden çekindiği için Mihail Voyvoda'nın pişman olurcasına bir tavır takındığını aktarmıştır (Peçevi 1866: 216-217). Mihail'in itaat üzere olduğuna kanaat getiren Osmanlı ordusu, teftiş maksadıyla Niğbolu'nun güneyinde bulunan Sanadinovo civarlarına doğru yol almışlardır. Bu vaziyetten istifade eden Mihail voyvoda kendine bağlı kuvvetleri hızlıca Eflak'tan Tuna karşısına geçirerek, Osmanlı kuvvetlerini ani bir baskına uğratmıştır. Mihail'in elinde bulundurduğu çok sayıda askere karşın az bir kuvvetle kendisini savunan Hafız Ahmed Paşa bozguna uğrayarak, çareyi Târnova taraflarına kaçmakta bulmuştur (Kâtip Çelebi 2016: 154). Söz konusu mağlubiyetin sebebini Ahmed Paşa'nın hazırlıksız olmasıyla açıklayan Kâtip Çelebi'ye nazaran Hasan Bey-zâde ve Naima farklı bir ihtimal üzerinde durmaktadırlar. Hasan Bey-zâde'nin anlattığına göre, Hafız Ahmed Paşa'ya gönderilen Eflak elçisi Dimo, "Eflak Haracı"nın geldiğine dair uzaktan işaret ettiği üzeri örtülü sandıklar içerisinden çıkan toplar ile birlikte Hafız Ahmed Paşa kuvvetlerini, gafil avlamıştır. Naima, söz konusu olayı daha da detaylandırmakla birlikte, Osmanlı kuvvetlerinin iki taraftan kuşatıldıklarına kanaat getirir. Naima'ya göre, Osmanlı ordusunun Mihail'in geçeceği güzergâhta hazır beklediklerini haber alan Eflak elçisi Dimo, kırmızı çuka ile örtülü sandıkların geçişi için "bunlar hazine ve pişkeş arabalarıdır" diyerek izin istemiştir. Eflak elçisi Hafız Ahmed Paşa'nın cevabını dört gözle beklerken, Mihail'e bağlı gruplar ansızın Osmanlı askerlerine saldırdıkları gibi hediye şeklinde gösterilen arabaların da içinden toplar çıkmış, neticede iki taraftan kuşatılan Osmanlı ordusu birçok kayıp vermiştir (Hasan Bey-zâde 2004: 644; Naima 2007: 150). Nitekim bu olayı Sırp kaynaklarıyla doğrulayan Nicolae Iorga da, benzer bir ayrıntıya yer vermiştir (Iorga 1968: 209). Son olarak Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi ise, bu olayın gelişimine dair çağdaşı olan müellifler kadar fazla detay vermemiş, sadece Mihail'in Niğbolu'ya geliş güzergâhını tasvir etmiştir. O'na göre Mihail Voyvoda, kış mevsiminde Tuna nehrinin buz tutmasını fırsat bilip, Yergöğü iskelesinden Ruşuk ve Zıştovi'ye, oralarda yaptığı küçük bir çatışmadan sonra ise asıl kuvvetlerini Niğbolu boğazında pusu kurmak için beklettiğini yazmıştır (Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadrî) Efendi 2003: 205).

Mihail Voyvoda ile karşılaşan Hafız Ahmed Paşa'nın mağlubiyetine dair Yerli ve Yabancı kaynaklar farklı ihtimaller üzerinde dururken, Mihail Voyvoda bunu hatıratlarında şöyle tasvir etmiştir: " *Ordumu toparlayıp Tuna'ya doğru yola koyuldum. Ordugâhımı, Türklerin karşısındaki bir yere kurdum. Türkler bizi karşılarında gördüklerinde, askerlerle birlikte bize doğru yürüdüler. Tanırının yardımıyla onlarla savaşa tutuştum. Bu kargaşada atım vuruldu ve bende sırtımdan yaralandım. Nihayetinde geride birçok ölü bırakarak, onlara karşı zafer kazandım. Bu savaşta Karaman Paşa hayatını kaybederken, Ahmed Paşa da kaçtı*" (Neagoe 1979: 95; Iorga 1968: 252). Mihail'in galibiyeti üzerine, Silistre Beyinin Dobruca civarında bulunan gönüllü askerlerden ve Kili, Akkirman ve Bender'e tâbi olan yerlerden asker toplayarak, Silistre'yi muhafaza etmesine dair merkezden aldığı emirler bu hadiseyi doğrular niteliktedir (BOA Mühimme 934: 2). Bu galibiyetten sonra Niğbolu Kalesine yönelen Mihail, Hafız Ahmed Paşa tarafından savaş meydanında bırakılan top vesair mühimmatı alarak, iki taraftan kaleyi muhasaraya başlamış (Mehmed b. Mehmed er-Rûmî 2000: 505); ancak güçlü şekilde muhafaza edilen

kaleyi ele geçirememiştir. Niğbolu kalesinin Mihail tarafından alınamamasıyla ilgili olarak Kantakuzen, Eflaklı askerlerin gündüz bozduğu surları, Türk askerlerinin gece süratle tamir etmelerini sebep göstermektedir (Grecescu 1960: 70).

Mihail'in Tuna Yalılarına hızlı bir şekilde geldiğine ihtimal vermeyen Osmanlı yönetimi, Edirne ve Niğbolu beylerine yolladığı fermana ile izlenecek stratejiyi şu şekilde belirlemiştir:

- 1- Mihail Voyvoda ve adamları ne şekilde Tuna'yı geçmişlerdir. Mihail'in yanında atlı ve piyade ne kadar askeri vardır ve şu an hangi yöne doğru ilerlemektedir?
- 2- Mihail'in karşı tarafa geçmesindeki asıl maksadı nedir?
- 3- Gerçekten Niğbolu Kalesini muhasara etmiş midir? Eğer öyle ise buraya zarar verecek kadar top, cephane ve askeri mevcut mudur?
- 4- Niğbolu'dan başka Tuna Yalılarında olan köy ve kasabalara zarar verme niyeti var mıdır? (BOA Mühimme 934: 4)

Osmanlı idaresince cevabı aranan bu sorulara farklı kaynaklar ışığında şöyle cevap vermek mümkündür. Mihail'in Tuna civarını geçmek için şaykalar hazırladığını belirtmiştik. Nitekim Tuna'yı geçen şaykaların miktarıyla ilgili olarak Osmanlı kayıtlarında bunların 40 civarında olduğu yazılıdır (BOA Mühimme 934: 50). Mihail'in elinde bulundurduğu askerin miktarıyla ilgili Kâtip Çelebi, Naima ve Edirneli Mehmed Rumî 20.000, Selaniki 45.000 ve Erdel kaynakları 32.000 civarında olduğu şeklinde abartılı rakamlar verseler de (Ardeleanu vd 1983: 336; Selaniki 1999: 769; Mehmed b. Mehmed er-Rûmî 2000: 504; Naima, 2007: 150; Kâtip Çelebi 2016: 154), Mihail'in elinde bulundurduğu kuvvet, onunla bizzat karşılaşan Hafız Ahmed Paşa'nın verdiği malumata göre ancak birkaç bin civarındadır (BOA Mühimme 934: 14, 44). Eflak kuvvetlerinin hangi yöne gittiğine dair Selaniki, Mihail'in elinde bulundurduğu askerleri üç bölüğe ayırıp, Niğbolu, Vidin ve Feth-i İslam yönüne doğru her bir yere 15.000 adam tayin ederek gönderdiğini ifade etse de (Selaniki 1999: 769-770), bu zayıf bir ihtimal olmalıdır. Zira Osmanlı kayıtlarında Mihail'in ancak birkaç bin adamı olduğundan bahisle bunun gerçekleşmesi zor görünmektedir. Son olarak Mihail Voyvoda'nın elinde bulundurduğu cephaneye ilgili olarak, Mihail'in Eflak'tan bir miktar mühimmatı karşıya geçirdiğini biliyoruz. Buna ek olarak Mihail Hafız Ahmed Paşa'yı mağlubiyete uğrattığında burada bırakılan top ve cephaneyi almış (Ardeleanu vd 1983: 336; Mehmed b. Mehmed er-Rûmî 2000: 505) ancak bu durum güçlü şekilde tahkim edilen Osmanlı kalelerini ele geçirmeye yetmemiştir (Ştefănescu 2001: 617).

Osmanlı devlet erkânı Mihail'in 1595 kışında Tuna Yalılarında gerçekleştirdiği katliamları çok iyi bildiğinden, bunu ciddiye alarak hemen hazırlıklara başlamıştır⁴. Bu hazırlıklar doğrultusunda yapılan ilk iş, Tuna hattını savunmada yetersiz görülen Hafız Ahmed Paşa'nın görevden alınarak yerine Mahmud Paşa'nın getirilmesi olmuştur (BOA Mühimme 934: 3; Topçular Kâtibi Abdulkadir (Kadrî) Efendi 2003: 202). Bu emir gereği İstanbul'dan Niğbolu'ya gidecek olan Mahmud Paşa'yı Trakya'da karşılaması için Edirne Beyi vazifelendirilmiştir. Edirne Beyi, civarda bulunan tüm askerle (topçu, cebeci, yeniçeri vs.) birlikte hazır bulunarak, Trakya'da Mahmud Paşa'ya katılmaları uygun görülmüştür (BOA Mühimme 934: 1). Tuna'daki durumun ciddiyetinden dolayı Edirne'de bulunan her beş haneden bir kişinin sefere yazılması şart koşulmuştur. Hatta yeniçerilerden başka hiç kimsenin at, beygir gibi binek hayvanlarını gereksiz yere kullanmalarına izin verilmemiştir

⁴ Mihail'in 1595 yılında gerçekleştirdiği baskınlar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Heper 2020: 186.

(BOA Mühimme 934: 13). Bununla yetinmeyen Osmanlı idaresi, Niğbolu'yu muhafaza edecek erin kalmaması sebebiyle Tarsus ve Şirvan taraflarından asker talep etmişlerdir (BOA Mühimme 934: 35-36). Bu emirlerden farklı olarak Mahmud Paşa'nın Niğbolu'ya gelmesine kadar geçen süre zarfında Şumnu civarlarında bulunan evlerde kul tayfasına yarayacak et, tuz ne varsa ve hatta tüfek teminine kadar mühimmatı hazırlamaları gerekmiştir (BOA Mühimme 934: 37). Buna benzer bir emir de Niğbolu Sancağında bulunan Kadılara gönderilmiştir. Bu hükme göre, Niğbolu Kadıları Mahmud Paşa'nın Niğbolu taraflarından geçtiği vakit, kendisine sürsat yoluyla un, arpa, odun, bal, yağ gibi askere lazım olacak malzemeleri hazırlamakla mükellefti. Öyle görülüyor ki, Sinan Paşa'nın 1595 yılında Eflak seferine giderken sürsat yoluyla Niğbolu'dan aldığı miktarın aynısı Mahmud Paşa'ya da sağlanacaktı (BOA Mühimme 934: 16). Öte yandan Mihail'in ağır toplarla Niğbolu'ya geldiği bilindiğinden, Selanik civarında bulunan barut, top arabası ve darbzenlerin Vardar Yenicesi tarafından Niğbolu'ya sevki istenmiştir (BOA Mühimme 934: 17). Edirne'den sonra Mahmud Paşa'yı Hazergrad Beyi kendine tâbi bulunan atlı ve tüfekli askerlerle ona katılmak üzere hazır bekleyecekti. Vezir Mahmud Paşa askerlerle birlikte Hazergrad'a ulaştığında, bu yörede bulunan atlı ve tüfekli askerler, her haneden bir tüfek ve üç aylık zahirelerini alıp Vezir'e yetiştirilirdi (BOA Mühimme 934: 9). Ancak Vidin taraflarından gelen arzlar neticesinde İstanbul'un dikkati Vidin'e çevrilmiştir. Vidin muhafazasında bulunan Ahmed Paşa, eğer İstanbul'dan gerekli yardım gelmezse, Vidin'in düşman işgali altında kalacağını haber vermiştir. Bu bilgilerden dolayı yönünü Vidin'e çeviren Mahmud Paşa'ya katılması için Şam yeniçerilerinden 1.500 kadar askerin gönderilmesi (BOA Mühimme 934: 14) ve Niğbolu ve Silistre sancaklarında bulunan askerlerin Vidin'e doğru kaydırılması uygun görülmüştür (BOA Mühimme 934: 11).

Mihail Voyvoda ise Niğbolu'yu yirmi gün muhasara etmiş ve bu esnada Silistre ve Rusçuk taraflarından 2.000 civarında yeniçerinin yetişmesiyle Eflak ordusu kuşatmayı kaldırmak durumunda kalmıştır (Mehmed b. Mehmed er-Rûmî 2000: 505). Erdel kaynaklarına göre ise, Mihail Niğbolu'da ancak üç-dört gün kalmış ve cephane yetersizliğinden ötürü muhasarayı yarıda bırakıp, Vidin'e doğru yol almış (Ardeleanu vd. 1983: 336) ve Niğbolu-Vidin ciheti arasında kalan Plevne, Rahova gibi bazı merkezleri yağmalamıştır. Vidin'e gidene dek on farklı yerde konaklayan Mihail, karşısına çıkan Türkleri katlederken, karşılaştığı gayr-i Müslim halka ise dokunmayıp yanına almıştır⁵. Nihayetinde Vidin'e vardığında burada komşu sancaklardan yardıma gelen çok sayıda cesur Türk askeriyle karşılaşmış ve onlarla tuttuğu savaşı kazarak yönünü daha kuzeye çevirmiştir (Iorga 1968: 252). Mihail'in gerçekleştirdiği bu acımasız katliamlar, doğal olarak Avrupa kamuoyunda büyük ilgi odağı hâline gelse de bu haberler, güya Mihail'in Bulgaristan'da birçok yeri ele geçirip, Edirne'ye yol aldığı şeklinde asılsız haberlerden ibarettir (Ardeleanu vd. 1982: 217-218). Doğru olan şu ki, İstanbul yönetiminin Mihail ile olan tecrübesi gereği, onu Tuna'dan atmak için ciddi şekilde asker toplama işine giriştiğidir. Konuyla ilgili İstanbul'dan Sofya'ya kadar yerlere bulunan kadılara gönderilen emirde, vezir Mahmud Paşa'nın Vidin taraflarına gideceğinden ona yolda yetişmesi için bölgede bulunan askerleri hazır etmesi istenmiştir. Hatta bunun için askerlerin toplanma yerleri olan Pazar ve çarşı başlarında yüksek sesle halka duyurularak, Tuna'ya musallat olan düşmanın bertaraf edilmesi icap etmiştir (BOA Mühimme 934: 10). Mühimme hükümlerinden anlaşıldığı kadarıyla Tuna'ya asker sevkıyatı için başta İstanbul olmak üzere Karaman, Nevşehir, Akşehir, Aksaray, Kırşehir, Afyon, Eskişehir, Ankara, Hamid,

⁵ Mihail'in Niğbolu'dan başlayıp Orşova dolaylarına kadar geçtiği yerlerde yaptığı katliamlara dair Osmanlı müellifleri herhangi bir detaydan bahsetmezken, söz konusu bu hadiseler yabancı kaynaklarda geçen bilgilerle tespit edilebilmektedir.

Teke, Canik, Kütahya, Tarsus ve Alanya sancaklarından asker talep edilmiştir. Bu hüküm kayıtlarına göre, söz konusu sancaklarda ne kadar Dergâh-ı Muallâ müteferrikası ve çavuşları, bölük halkı, cebeci, topçu ve hatta bir dirliğe sahip kim varsa sefere gitmeleri gerekmiştir (BOA Mühimme 934: 32, 33). Öte yandan Zıstov, Yenipazar, Varna, Tuzla kadıları ile Akkırman ve Kili müfettişlerine verilen hükümde ise, Tuna yalıları muhafazası için asker gönderme mükellefiyetlerinin yanı sıra halkın elinde bulundurduğu et ve tuza varıncaya kadar işe yarar ne malzeme varsa kayıt altına almalarından bahsedilmektedir. Ayrıca bu yörelerde bulunan köylerde her beş haneye bir asker yazıldıktan sonra her bölüğe birer onbaşı ve yüzbaşı tayin edilmesi istenmiştir (BOA Mühimme 934: 30, 31). Mihail'in Tuna civarlarına top, tüfek gibi kuşatma aletleri ile geldiği bilindiğinden, kendisinin Tuna'da her hangi bir kaleyi zapt etme ihtimaline karşın, hazırlanan askeri birliklerin yanı sıra orduya ciddi miktarda barut, top, tüfek gibi teçhizat sevki gayretine girişilmiştir. Özellikle bu husus için Gelibolu'dan 200 kantar barutun kara ya da deniz yoluyla Mahmud Paşa'ya ulaştırılması talep edilmiştir (BOA Mühimme 934: 29). Öyle ki Gelibolu kadısı ve dizdarı, görevli çavuşla birlikte bizzat barut mahzenine varıp barutları tetkik ettikten sonra, kira ile arabalar tutup doğruca Edirne'ye göndereceklerdi (BOA Mühimme 934: 27).

Osmanlı idarecileri, Mihail tehlikesini durdurmak için askeri anlamda alınan bu tedbirlerin yanı sıra, ordunun işesini karşılamak için Karadeniz civarında bulunan kadılardan hazırlanan mühimmatı Varna iskelesine göndermesini (BOA Mühimme 934: 18) ve Çatalca bölgesinden Niğbolu'ya gelinceye kadar bu yörelerde bulunan Kadılardan⁶ da askerin ihtiyaç duyduğu ekme, arpa, bal, yağ ve peynir ve koyun gibi gıdalar ile binek hayvanlar için kullanılacak otluk samanların sürsat tarikiyle karşılaması istenmiştir (BOA Mühimme 934: 19, 20, 34). Osmanlı idaresi Mihail'in Tuna'da giriştiği baskınların tehlikeli olduğunu bildiğinden bu sefere katılımları artırmak için bazı teşvikler de bile bulunmuştur. Mesela sabık Selimiyye Beyi olan Bali Bey'e verilen bir hükümde, yanında 1-2.000 civarı atlı ve tüfekli asker olduğundan Eflak sınırına gelmesi hâlinde muradı üzerine beylerbeyliğe tevcih ettirileceği müjdesi verilmiştir (BOA Mühimme 934: 24). Aynı şekilde zûema erbabından Yazıcı'nın yanında bulunan sekbanla ve etrafında bulunan binek hayvanlarıyla birlikte Eflak sınırlarına yardım için gelmesi hâlinde Sigetvar Beyi Nasuh'a sancak verildiği gibi, hizmeti dahilinde kendisine de bir sancak verileceğini vaat edilmiştir (BOA Mühimme 934: 25). Osmanlı idarecileri Mihail'e karşı hazırlanan bu planı harekete geçirirken, Tuna boylarında bulunan Hafız Ahmed Paşa'ya hitaben yazılan bir mektupta, kendisinin Tuna Yalıları muhafazasında kalmasını ve Mahmud Paşa oraya gelmeden herhangi bir harekete girişmemesi konusunda ikaz etmiştir. Hatta bu ikazlar o dereceye varmış ki, Ahmed Paşa'nın elindeki askerlerle Tuna'yı geçip Eflak'a girmesi ve yanında bulunan askerlere zarar gelmesi hâlinde kendisinden hesap sorulacağı hatırlatılmıştır (BOA Mühimme 934: 28). Osmanlılar Mihail'i Tuna'dan uzaklaştırıp buralarda yaşayan Müslümanlara daha fazla zarar gelmemesi için hazırlık telaşı içindeyken, Mihail Voyvoda yönünü Demir Kapı (Porțiile de Fier) yakınlarında bulunan Feth-i İslam (Kladova) çevirerek, burayı muhafaza eden Türk askerleri ile giriştiği mücadeleyi Sırpların desteğiyle kazanmış ve hatta sağ kurtulup kaçanları bile yakalatıp öldürmüştür (Iorga 1968: 253; Ştefanescu 2001: 617). Kışın gelmesiyle birlikte daha fazla Tuna'da barınamayan Mihail, Orşova taraflarından ülkesine geri dönmüştür (Grecescu 1960: 71).

⁶ Çatalca- Niğbolu arasında sürsata tâbi tutulan karyeler şöyledir: Sürgün, Silivri, Çorlu, Bergos, Babaeski, Hasköy, Çömlek köy, Anbarlı, Saray ovası, Çalıkavak, Smedova, Yeniköy, Şumnu, Dereköy, Hazergrad ve Tatarlı'dır.

Sonuç

Mihail'in Tuna'nın karşı yakasında gerçekleştirdiği bu baskınlar tam yedi hafta sürmüş ve Silistre, Niğbolu, Plevne, Rahova gibi yerlerde bulunan Müslüman ahaliye büyük zarar vermiştir. Mihail 1598 sonbaharında Tuna'ya karşı giriştiği bu harekâtların bir öncekinden farkı Balkanlarda bulunan Sırp, Bulgar gibi Hristiyan halktan büyük destek görmesidir. Bu destekle ilgili olarak Osmanlı kaynaklarında herhangi bir malumat bulunmazken, Romanyalı tarihçi N. Iorga Mihail'in Balkanlarda gerçekleştirdiği bu harekât boyunca 12.000 isyancı gayrimüslimin ona yardım ettiğini yazmıştır (Iorga 1968: 254). Mihail'in Tuna'da yaptığı katliamlarla ilgili olarak 16 Ekim 1598 tarihinde Habsburg İmparatoru Rudolf'a verdiği bilgilere bakılırsa, Niğbolu'da 16 Sancak Beyi'ni mağlup edip burada 13.000 Osmanlı askerini öldürmüştür. Bunun yanında Niğbolu'da 6.000 kadar Türk evini ateşe vermiş ve Vidin'de 1.000 kadar Türk'ü katletmiştir (Ardeleanu vd. 1982: 215; Ştefanescu 2001: 617). Söz konusu mektuptan anlaşılacağı üzere Mihail, Balkan milletlerinden aldığı destekle Tuna'da birçok kıyım gerçekleştirmiştir. Bu yönüyle Mihail yönetimindeki geniş katılımlı isyan harekâtı ve ortaya çıkardığı tahribat, Balkanlar'da Osmanlı yönetimine karşı yapılmış ilk geniş katılımlı başkaldırı olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Tuna yalılarında gelişen bu hadiselerle kayıtsız kalmayan Osmanlı idarecileri ise Tuna'ya çok sayıda asker sevk etmiş ancak Mihail'i ele geçirememişlerdir. Erdel tarihçisi Miles, Osmanlı sultanı III. Mehmed'in onu durdurması için Balkanlara ordular saldırdığını ve onunla açık bir muharebenin gerçekleşmediğini yazmıştır. Miles ayrıca, Balkanlara gönderilen birçok atının dağlardaki çetin geçitleri ve ormanlık alanlarda Mihail'i didik didik aradığını belirtmiştir (Ardeleanu 1983: 336). Nitekim Mihail'in Eflak'a nasıl geçtiğine dair bilgi vermeyen Yerli ve Yabancı kaynaklara nazaran Naima, gözden kaçırılan bir ayrıntıya değinmiştir. Naima eserinde, Mahmud Paşa yanında olan askerle birlikte Tuna'ya vardığında Tuna yalıları muhafazasında olan Şaban Paşa ile birlikte karşıya geçtiğini, Yergöğü Kalesi'ni tamire başladığı ve Tuna'ya köprü yaptırdığı esnada Eflak'a birçok akıncı gönderip Eflak vilayetini yağmaladıklarını söylemiştir (Naima 2007: 176). Buna ek olarak Topçular Kâtibi, Kırım Tatar Han'ı II. Gazi Giray'ın kendine bağlı kuvvetlerle Eflak-Boğdan içlerine akınlar yapıp, Eflak'ın önemli merkezleri olan Târgovişte ve Bükreş'e yakın yerlerin talan edildiğine vurgu yapmıştır (Topçular Kâtibi Abdulkadir (Kadrî) Efendi 2003: 205). Netice itibarıyla Osmanlı idarecileri, 1598 yılında Mihail'den çok Habsburglarla giriştiği mücadelelerle meşgul olduğundan Eflak cihetinde yeni bir cephe açmak istememişler ve Mihail ile yeniden anlaşma yolunu tercih etmişlerdir. Bu doğrultuda Eflak başkenti Târgovişte'ye elçiler gönderilmiştir. Mihail ise, Erdel ve Boğdan ile gerçekleştirmeyi amaçladığı planlarda zaman kazanmak adına bu barış isteklerine olumlu baktığından Eflak ile Osmanlılar arasında yeniden barış süreci yaşanmıştır (Ştefanescu 2001: 618). Özellikle bu barış sürecinin yaşanmasında Mahmud Paşa'nın Tuna sahillerini muhafaza etmesinin ve buralarda Mihail'e gözdağı vermesinin rolü büyüktür (Naima 2007: 161).

KAYNAKÇA

- ANDREESCU, Ş. (1994). "O Pace Prefacuta La Dunare De Jos: Tratativele Transilvano-Muntene Cu Poarta Din Anii 1597-1598". *Revista Istorică*. Bucureşti. V/11-12: 1119-1148.
- EMECEN, F. (2011). "Onbeş Yıl Savaşları Tarihinden Bir Safha: Osmanlı Kaynaklarına Göre 1598 Varad Seferi". *Osmanlı Klasik Çağında Savaş*. 2. Baskı. İstanbul: Timaş: 237-277.

- Hasan Bey-zâde Ahmet Paşa (2004). *Hasan Bey-zâde Târîhi Metin ve İndeks (1003-1045/1595-1635)*. (hzl. Şevki Nezih Aykut). III. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- HEPER, Y. (2020). *Osmanlı Devleti ve Eflak-Boğdan İlişkileri (1574-1634)*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- IORGA, N. (1968). *Istoria Lui Mihai Viteazul*. Bucureşti: Editura Militară.
- İbrahim Peçevi (1866). *Tarih-i Peçevi*. II. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Kâtib Çelebi (2006). *Fezleke (1000-1065/1591-1655)*. (hzl. Zeynep Aycibin). I. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- KNOLLES, R. (1603). *The Generall Historie of the Turkes, from the first begining of that Nation to the Rising of the Ottoman Familie: Untill all the Notable Expeditions of the Christian Princes Against Them*. London.
- Letopiseşul Cantacuzinesc* (1960). *Istoria Țării Româneşti (1290-1690)*. (Ediție Critică Întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu). Bucureşti: Editura Academiei Republicii Populare Române.
- MAXİM, M. (1999). "Michael Brave's Appointment and Investiture-September 2nd/2th, 1593 in Two Unpublished Official Turkish Documents". *L'Empire Ottoman Au Nord Du Danube*. İstanbul: Isis Press: 157-171.
- Mehmed b. Mehmed er-Rûmî (2000). *Nühbetü't-Tevârih ve'l Ahbâr*. (hzl. Abdurrahman Sağırlı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Mustafa Naîmâ Efendi (2007). *Târîh-i Na'îmâ*. (hzl. Mehmed İpşirli). I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- PASCU, Ş. vd. (1966). *Istoria Medie A României*. Bucureşti: Editura și Didactică și Pedagogică.
- PEROVİCİ, M. (2014). *Istoria României Atlas Şcolar*. Bucureşti: Corint Educațional.
- POPESCU, R. (1963). *Istoriile Domnilor Țării Romanesti*. (Introducere și Ediție Critică Întocmită de Constantin Grecescu). Bucureşti: Editura Academiei.
- Selânikî Mustafa Efendi (1999). *Tarih-i Selânikî*. (hzl. Mehmet İpşirli). I-II. 2. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ŞTEFANESCU, Ş. (2001). "Râzboiul Cel Lung (1593-1596)". *Istoria Românilor*. IV. (ed. C. Mureşeanu-M. Maxim vd.). Bucureşti: Editura Enciclopedică.
- Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi Târîhi* (2003). I. (hzl. Ziya Yılmaz). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Arşiv Kaynakları

a- Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Mühimme Defteri Numara 934.

b- Yayımlanmış Arşiv Belgeleri

Călători Străini Despre Țările Române (1972). (Volum înrijit de M. Holban și colab). VI. Bucureşti: Editura Ştiinţifică.

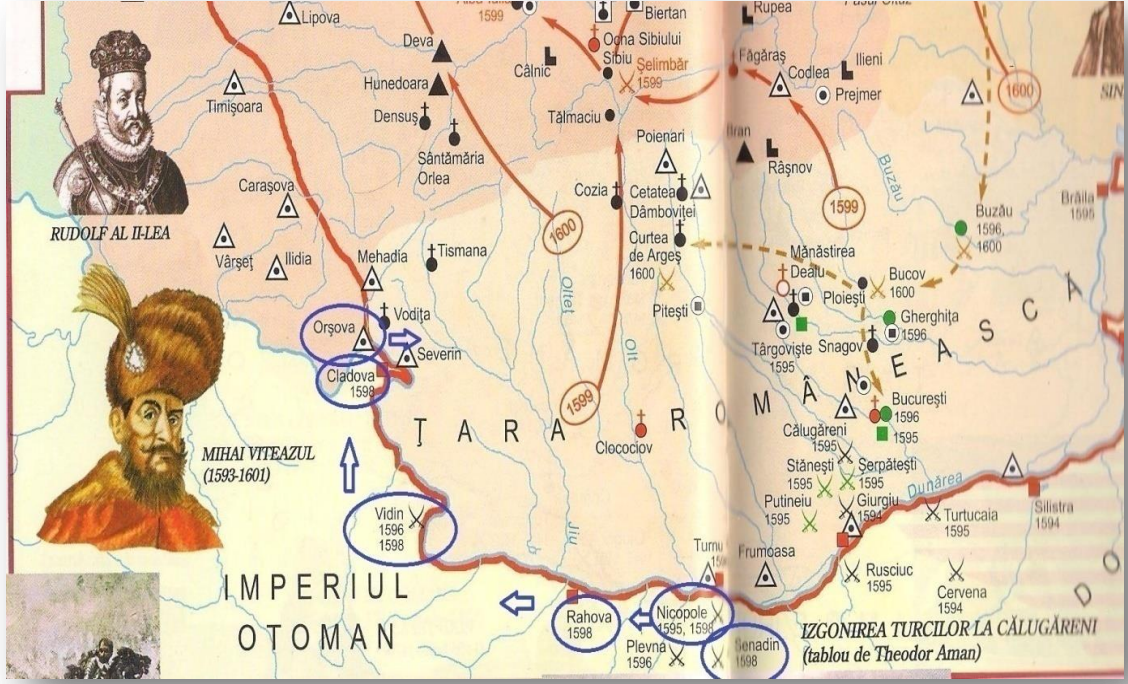
Documente Străine Despre Români (1979). (Culegere de Documente Intocmită de: Manole Neagoe vd. Au colaborat: Ș. Pascu, Ș. Ștefănescu vd.). București: Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România.

Mihai Viteazul în Conștiința Europeană (1982). (Lucrarea întocmită de I. Ardeleanu, V. Arimia vd.). I (Documente Externe). București: Editura Academiei.

Mihai Viteazul în Conștiința Europeană (1983). (Lucrarea întocmită de I. Ardeleanu, V. Arimia vd.). II (Cronicari și Istorici Străini Secolele XVI-XVIII Texte Alese). București: Editura Academiei.

TAPPE, E. (1964). *Documents Concerning Romanian History (1427-1601)*. Collected From British Archives. London: Hague.

Harita 1: 1598 yılında Mihail Voyvoda'nın Tuna Yalılarında Tehdit Ettiği Yerleri Gösterir.

(Kaynak: Perovici 2014: 24-25)